

Innehåll

Till läsaren8

A

Samhället och jag..... 10

1. Vad är samhällslära? 12

2. Hur styrs ett land? 14

3. Vad är demokrati? 18

Demokrati som ett sätt att styra
ett land 18

Diktatur är motsatsen till demokrati 20

Demokrati som ett sätt att leva
tillsammans 23

4. Minoriteter i Finland 25

Finlandssvenskar 25

Samer 28

Romer 30

5. Ingen får bli diskriminerad 32

Sexuell läggning 34

Funktionsvariation 35

Människor flyr och flyttar 36

6. Rättigheter och skyldigheter för
finländska medborgare 38

B

Familjen och jag 46

7. **Vad är en familj?**..... 48
 Att bo tillsammans
 utan att vara gifta..... 50

8. **Förloving och äktenskap** 51
 Skilsmässa 55

9. **Arv och testamente**..... 58
 Vem ärver?..... 59

10. **Att få barn**..... 63

11. **Finland är en välfärdsstat**..... 67
 Välfärdsstaten betalas med
 skattemedel 69

12. **Ut i arbetslivet**..... 72
 Ett arbetsavtal är
 en överenskommelse mellan
 arbetstagaren och arbetsgivaren..... 74
 Lagar i arbetslivet..... 76

13. **Vad händer om du blir sjuk eller
 arbetslös?**..... 80

C

Staten och kommunen 86

14. **Att påverka**..... 88
 Partier och medborgarorganisationer ... 91
 Politiska val i Finland 94

15. **Finland indelas i kommuner** 98
 Vem bestämmer i kommunen?..... 101

16. **Makten i staten**..... 106
 Finlands riksdag stiftar lagar 107
 Finlands regering..... 112
 Republikens president 115

17. **Mediernas makt** 118

18. **Finland och Europeiska unionen** 122
 Hur fattar EU sina beslut?..... 123

D

Samhället ska vara tryggt..... 130

19. Vad är ett brott?	132
Mobbing är ett brott	135
20. Från brott till straff	137
I domstolen	139
21. Domstolen bestämmer straffet	143
Det finns flera olika domstolar	
i Finland	147
22. Vem ansvarar för säkerheten	
i Finland?	150
Polisen.....	151
Räddningsväsendet.....	153
Gränsbevakningen	155
Tullen	155
Finlands försvarsmakt	156
Surfa tryggt på internet	158
23. FN:s konventioner om mänskliga	
rättigheter	160
24. Terrorism	163

E

Ekonomi..... 166

25. Vad är ekonomi?	168
Pengar	168
Förändringar i pengarnas värde	170
Det ekonomiska kretsloppet	172
Bruttonationalprodukt.....	174
26. Produktion och konsumtion	176
Företagen skapar arbete	177
Kunderna konsumerar	180
Hållbar ekonomi	183
Ekonomiska konjunkturer.....	186
27. Privatekonomi	190
Planera din ekonomi.....	191
Att låna pengar.....	193
Olika sätt att spara och investera	
pengar	196
28. Köpa eller hyra bostad	200
Att köpa bostad	203

Till läsaren

Denna bok är till för dig som läser samhällslära i årskurs 7–9. Boken är skriven på lättläst svenska. Det betyder att texten är skriven så att den ska vara lätt att läsa och lätt att förstå. Boken har många fotografier och ritade bilder som hjälper dig att förstå texten bättre.

Varje avsnitt börjar med ett **inledningsuppslag** där den första sidan består av **bilder** som beskriver avsnittets teman. Studera bilderna och diskutera med dina kompisar vad du tror att kapitlet kommer att handla om.

Inledningsbild.

På uppslagets andra sida berättar **ingressen** vad avsnittet handlar om. Under ingressen finns en fråga där vi frågar **vad du vet om** ett av avsnittets teman redan innan du börjat läsa texten. Spara dina anteckningar så att du kan se om din uppfattning ändrat när du läst hela avsnittet.

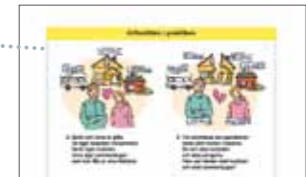
Ingressen och Vad vet du om.

Boken innehåller många begrepp som är viktiga för hela innehållet. Nere på sidorna finns **qr-koder**. Om du skannar dem med en qr-kodläsare får du fram **förklaringar till begrepp på sidan**.

Qr-kod.

I boken finns **faktarutor**. I de rutorna finns mera detaljerad information om något tema från kapitlet. Du kan också läsa i den samhällslärobok som annars används i klassen.

Faktaruta.

I slutet av varje kapitel finns **uppgifter** som handlar om det senaste kapitlet. I slutet av avsnittet finns ett **uppslag med uppgifter** som berör hela avsnittet. I den första uppgiften ska du gå tillbaka till inledningsbilderna. Du ska svara på en fråga som hör ihop med bilderna och med det du lärt dig i kapitlet. Du ska också titta på bilderna och repetera vad kapitlet handlade om genom att ställa en fråga om varje bild.

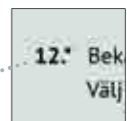

Uppgifter i slutet av varje kapitel.

På uppgiftsuppslaget finns tre slags uppgifter. En del är sådana att du hittar svaret direkt i texten. För andra uppgifter behöver du tänka efter lite mer och kanske använda dig av sådant som du lärt dig i andra ämnen. Om du behöver använda digitala redskap är uppgiften utmärkt med en **asterisk ***.

Uppslag med uppgifter i slutet av varje avsnitt.

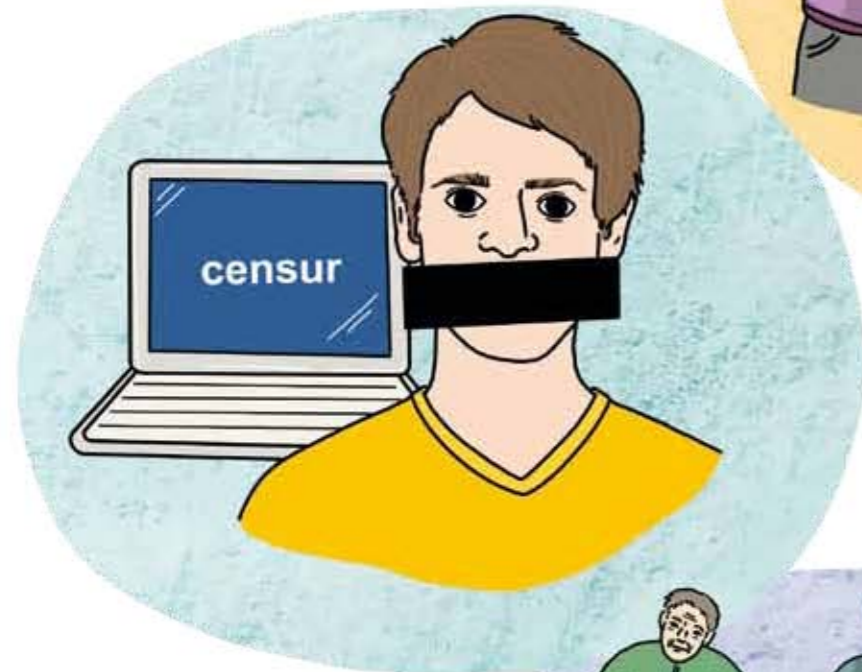
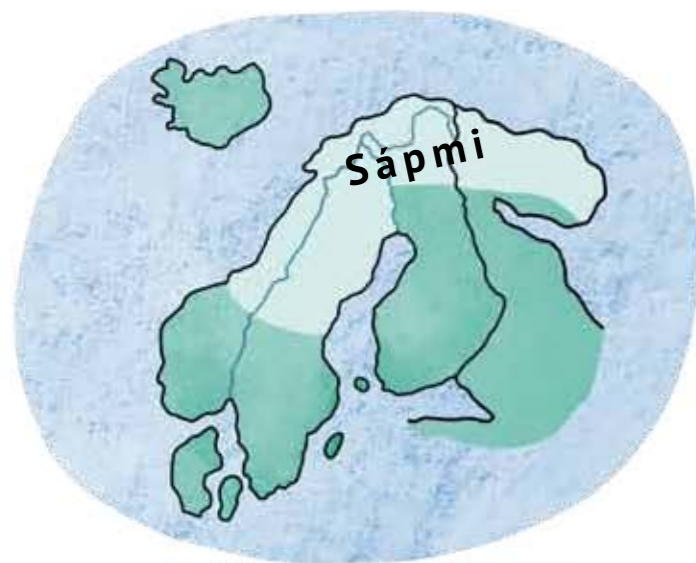

Asterisk.

Vi hoppas att du har nytta av informationen i denna bok.

Författarna

Material för läraren:
www.oph.fi/sv/
zooma-in-pa-samhallslara-7-9

A

Samhället och jag

Vad innebär det att Finland är en demokrati?

I det här avsnittet får du läsa om olika sätt att styra ett land.

Du får också bekanta dig med Finlands minoriteter.

Vad vet du om demokrati och diktatur?

- Gör en lista över länder som du tror är demokratier och en annan lista över länder som du tror är diktaturer.
- Diskutera dina listor med en kompis.
- Spara eller ta en bild av dina listor så att du kan kolla om du tycker likadant när du läst hela avsnittet.

1. Vad är samhällslära?

Vårt samhälle är ett resultat av vår historia.

På historiektionerna lärde vi oss om det som redan har hänt.

I ämnet samhällslära lär vi oss om hur Finland och världen fungerar i dag.

Vi använder ordet samhälle i olika sammanhang, men oftast avser vi en grupp människor och den omgivning de bor i.

När vi pratar om det finländska samhället menar vi alltså Finland och alla människor som bor i landet.

Det är vi som är samhället.

Det finns många olika typer av samhällen.

Vi kan till exempel tala om informationssamhälle och rättssamhälle.

Informationssamhälle betyder att vi kan sprida informationen enkelt och fritt med hjälp av internet, tv och tidningar.

Ett rättssamhälle har domstolar som avgör om någon är skyldig eller oskyldig.

Alla människor i det finländska rättssamhället måste följa lagen.

Det måste också de som bestämmer i landet.

Alla samhällen har regler,

som inverkar på människors dagliga liv.

Olika samhällen kan ha olika regler.

En sak som är okej att göra i ett samhälle

kan vara helt otänkbart i ett annat samhälle.

Sådant kan vara till exempel att spotta på gatan,

att rapa vid matbordet eller att klä sig i kort kjol eller shorts.

Reglerna kan vara riktiga lagar eller så kallade oskrivna regler,

alltså normer och levnadsregler som de flesta i vårt samhälle följer.

Till exempel att stå snällt och lydigt i kö är en oskriven regel,

medan alla lagar är skrivna regler som vi alla måste följa.

När vi lär oss hur samhället fungerar

är det lättare att vara med och påverka samhället.

Vi kan till exempel rösta i ett val eller demonstrera på riksdagshusets trappa för att kräva en förändring.

I ett demokratiskt samhälle som Finland har du rätt att göra allt detta, eftersom folket är med och bestämmer.

Demokrati betyder alltså att folket styr landet.

Det är vanligt med demonstrationer utanför riksdagshuset i Helsingfors.

Uppgifter

1. Vilken är skillnaden mellan historia och samhällslära?
2. Finland är ett informationssamhälle. Vad innebär det?
3. Vad är en oskriven regel? Ge ett exempel.
4. Varför är det viktigt att vi lär oss om hur samhället fungerar?

Dina rättigheter och skyldigheter enligt lagen år 2020

Ålder	Rättigheter	Skyldigheter och plikter
0	Du har rätt till namn, vård och medborgarskap.	
6 år	Du har rätt till förskoleundervisning.	
7 år		Din läroplikt börjar.
12 år	Du har rätt att säga vad du tycker i sådana frågor som gäller ditt liv, till exempel var du vill bo om föräldrarna skiljer sig.	
15 år	Du har rätt att vara med och grunda föreningar. Du har rätt att skaffa körkort för moped. Du har rätt att tala i rättegångar. Du har rätt att gå ur ett religiöst samfund med vårdnadshavarnas tillstånd.	Du blir straffrättsligt ansvarig, du måste alltså ta ansvar för det du gör. Du kan bli dömd till straff i rättegång.
16 år	Du har rätt att ta körkort för lätt motorcykel. Du har rätt att få sjukdagpenning.	
17 år	Du har rätt till studiestöd.	Du behöver inte längre gå i skolan, eftersom läroplikten upphör.
18 år	Du blir myndig. Du har rätt att gifta dig. Du har rätt att ta körkort för bil. Du har rätt att rösta i val. Du har rätt att köpa svaga alkoholdrycker och tobaksvaror. Du har rätt att skriva testamente.	När du är myndig tar du helt och hållet ansvar för dig själv och ditt liv. Män blir värnpliktiga. Kvinnor kan ansöka om att göra militärtjänst.
20 år	Du har rätt att köpa starka alkoholdrycker.	
25 år	Du har rätt att adoptera barn. Du har rätt till arbetslöshetsunderstöd.	
60 år		Värnplikten upphör.

Uppgifter

- Vad innebär det att vara medborgare i ett land?
- På vilka sätt kan du bli medborgare i Finland?
Nämna två olika sätt.
- Titta på bilden på sidan 41.
Utgå från allemansrätten och gör en lista över minst fem saker som du ska tänka på när du tältar i naturen.
- Titta på tabellen på sidan 42.
Finns det någon rättighet eller skyldighet
A) som har ändrats sedan boken skrevs
B) som borde finnas men som fattas enligt dig?
Motivera ditt svar.

Uppgifter

1. Gå tillbaka till inledningssuppslaget på sidan 10.
Berätta för en kompis
vad de olika bilderna handlar om.
Ställ åtminstone en fråga om varje bild.
2. Vad kännetecknar ett demokratiskt land?
Ge minst tre exempel.
3. Titta på bilden på sidan 13.
Fundera på vilka olika roller personerna som syns på bilden har.
4. Titta på bilden på vägschildtarna på sidan 15.
Ta reda på varför språket överst på schildtarna varierar.
5. Läs nyheter i en dagstidning eller läs nyheter på internet.
Finns det just nu något land i världen därifrån människor flyr?
Vilket land är det i så fall?
Varför flyr människor därifrån?
6. Titta på den samiska flaggan på sidan 28
och använd internet för att ta reda på vad den symboliserar.
7. Vad är en suverän stat?
Ge ett exempel på en suverän stat.
Kommer du på en stat som inte är en suverän stat?
8. Tycker du att vi har demokrati i skolan?
Motivera ditt svar.

9. Stafettkarnevalen är ett stort finlandssvenskt evenemang.
Använd internet och gör en tankekarta över stafettkarnevalen.
10. Ta reda på om det finns några rättigheter eller skyldigheter
som endast gäller finländska medborgare.
Använd gärna internet.
11. Gå in på diskrimineringsombudsmannens webbplats och ta reda på
skillnaden mellan diskriminering och dåligt bemötande.
Ta också reda på vad du kan göra
om du upplever att du har blivit diskriminerad.
- 12.* Bekanta dig med The Economist's demokratiindex.
Välj sedan ett av alternativen här under:

Alternativ 1.
Välj en stat som är en diktatur och ta reda på fakta om staten.
Gör en reklamfilm eller trailer om staten
där du lyfter fram på vilka sätt
staten bryter mot kriterierna för demokrati.

Alternativ 2.
Välj en demokratisk stat och ta reda på fakta om staten.
Gör en reklamfilm eller trailer om varför staten
är en bra demokrati och det bästa stället att bo på.